

**Salgótarján Megyei Jogú Város
Polgármestere**

Szám: 21906/2016.

Javaslat

**a salgótarjáni December 8. tér történelmi emlékhelyé nyilvánításának
kezdeményezésére**

Tisztelt Közgyűlés!

A Magyar Politikai Foglyok Szövetsége (a továbbiakban: POFOSZ) Nógrád Megyei Szervezete 2016 tavaszán kérelmet nyújtott be a Nemzeti Emlékhely és Kegyeleti Bizottsághoz (a továbbiakban: NEKB) a salgótarjáni December 8. tér (helyrajzi szám: 3920; a továbbiakban: December 8. tér) történelmi emlékhelyé nyilvánítása tárgyában. A NEKB 2016. április 27-én megtartott soros ülésén - 50/2016. számú határozatával (a továbbiakban: határozat) - úgy döntött, hogy az érdemi döntéséhez felkéri a kezdeményezőt arra, hogy az indítványát a POFOSZ Országos Elnökségével és Salgótarján Megyei Jogú Város Önkormányzatával közösen nyújtsa be.

A POFOSZ Nógrád Megyei Szervezete beadványban fordult az önkormányzathoz, amelyben a határozatnak megfelelően kezdeményezte a salgótarjáni December 8. tér történelmi emlékhelyé nyilvánítását. Kérelméhez csatolta a POFOSZ Országos Elnökségének indítványát, amelyet az előterjesztéshez csatolok.

Az önkormányzat megvizsgálta a történelmi emlékhelyé nyilvánítás folyamatával kapcsolatos jogszabályokat és egyeztetett az emlékhelyekkel összefüggő feladatokat ellátó Nemzeti Örökség Intézetével (a továbbiakban: NÖI).

A történelmi emlékhely meghatározásáról és egy helyszín történelmi emlékhelyé nyilvánításáról a kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV. törvény (a továbbiakban: Kötv.) rendelkezik. A Kötv. 7. § 43. pontja alapján a történelmi emlékhely a nemzet vagy valamely velünk élő nemzetiség történelmében meghatározó jelentőséggel bíró helyszín, amelyet a Kormány rendelettel történelmi emlékhelyé nyilvánít. A Kötv. 61 /F. § (1) bekezdésében foglaltak szerint történelmi emlékhelyé az az épített környezet vagy természeti helyszín nyilvánítható, amely alkalmas megemlékezések tartására, és ahol a nemzet kulturális életében társadalmunk műveltségi szintjét, hazánk nemzetközi elismertségét jobbító, - az a) pontja alapján - az ország, a nemzet függetlenségének védelmében a múltban gyökerező, jövőt meghatározó, a nemzet emlékeztére méltó esemény valósult meg.

A Kötv. 61 /F. § (2)-(3) bekezdésének rendelkezései szerint a történelmi emlékhelyeket egységes arculatú - magyar és angol, valamint, ha az emlékhely valamely velünk élő nemzetiséghez kapcsolódik, nemzetiségi nyelvű - ismertető táblával kell megjelölni. A történelmi emlékhely jellegre történő utalást az ingatlan-nyilvántartásban tényként fel kell jegyezni.

A December 8. téren jelenleg egy képzőművészeti alkotás és két emléktábla őrzi az 1956. december 8-ai salgótarjáni sortűz emlékét: Szabó Tamás szobra, az 1956. december 8. emlékparkot jelölő, valamint az 1956. december 8-ai salgótarjáni sortűz - levéltári adatok alapján ismert - áldozatainak nevét megörökítő emléktábla. A történelmi emlékhelyek egységes megjelöléséről a NÖI gondoskodik. A felállított sztélék egységesen és könnyen felismerhetővé teszik az emlékhelyeket és tömören azok jelentőségéről is tájékoztatják az érdeklődőket. Egyéb tekintetben az emlékhelyek külön nem minősülnek sem egyedi, sem területi védelem alatt álló területnek.

A NÖI tájékoztatása szerint a történelmi emlékhellyé nyilvánítás kérelméhez részletes szakmai indokolás szükséges csatolni. A szakmai indokolás elkészítésében való közreműködésre, az 1956. december 8-i salgótarjáni események bemutatására felkértem az önkormányzat fenntartásában működő Dornyay Béla Múzeum (a továbbiakban: Múzeum) igazgatóját. A Múzeum gyűjtőkörébe beletartozik a történettudomány, foglalkozik helytörténettel és rendelkezik történeti dokumentációs gyűjteménnyel. A Múzeum történésze, dr. Fodor Miklós Zoltán elkészítette a történeti leírást, amelyet a határozati javaslat 1. melléklete tartalmaz. Továbbá a Múzeum és a Polgármesteri Hivatal összeállított egy fotódokumentációs válogatást, amelyet a határozati javaslat 2. mellékleteként csatoltam.

Közös feladatunk és felelősségünk biztosítani, hogy a jövő nemzedékek is megismerhessék történelmünk fontos emlékhelyeit. A December 8. tér emlékeztet Salgótarján történetének meghatározó eseményére, sorsfordító tragédiájára. Az 1956-os forradalom és szabadságharc 60. évfordulója különös aktualitást ad a tervezett kezdeményezésnek. A fentiekre tekintettel javasolom, a December 8. tér történelmi emlékhellyé nyilvánításról szóló indítvány közös benyújtását a POFOSZ Országos Elnökségével. Amennyiben a Közgyűlés határozatával jóváhagyja a történelmi emlékhellyé nyilvánításra vonatkozó indítvány benyújtását, az önkormányzat végzi el a további operatív és adminisztratív feladatokat.

A történelmi emlékhellyé nyilvánításról szóló döntést Magyarország Kormánya hozza meg a NEKB javaslata alapján.

Tisztelt Közgyűlés!

Kérem a **Tisztelt Közgyűlést** a határozati javaslat elfogadására.

Határozati javaslat

1. Salgótarján Megyei Jogú Város Önkormányzatának Közgyűlése jóváhagyja, hogy Salgótarján Megyei Jogú Város Önkormányzata a Magyar Politikai Foglyok Szövetsége Országos Elnökségével közösen a December 8. tér történelmi emlékhellyé nyilvánítására irányuló indítványt nyújtson be a Nemzeti Emlékhely és Kegyeleti Bizottsághoz az 1. és a 2. melléklet szerinti indokok alapján.

Határidő: 2016. szeptember 30.

Felelős: Fekete Zsolt polgármester

2. A Közgyűlés felkéri a polgármestert December 8. tér történelmi emlékhellyé nyilvánítására vonatkozó indítvány benyújtásával kapcsolatos, valamint a további operatív és adminisztratív feladatok elvégzésére.

Határidő: értelemszerűen

Felelős: Fekete Zsolt polgármester

Salgótarján, 2016. szeptember 7.

Fekete Zsolt
polgármester

Szakmai indoklás

a salgótarjáni December 8. tér történelmi emlékhelyé nyilvánításának kezdeményezéséhez

Az 1956. december 8-i salgótarjáni események bemutatása

A sortűz definíciója

Sortüzeken azokat az eseményeket értjük, amikor felfegyverzett reguláris alakulat, vagy félreguláris csoportosulás tüzet ad le a határozott céllal csoportosuló fegyvertelen civil tömegre, illetve fegyvertelen civil csoportokkal lévő fegyvertelen egyenruhásokra. (M. Kiss Sándor)

Előzmények Salgótarjában

Az 1956-os forradalmi események Salgótarjában és Nógrád megyében vér nélkül zajlottak. A november 4-i szovjet beavatkozást követően november közepére patthelyzet állt elő országosan és Nógrád megyében is. Az egyik oldalon az üzemek és intézmények munkástanácsai valamint a forradalom napjaiban megválasztott megyei forradalmi bizottságok, a másikon a Kádár János féle Forradalmi Munkás-Paraszt Kormányt elismerő szervek álltak. A közel egy hónapig terjedő időszakban (nagyjából november második harmadától december elejéig) a politikai ellenállás különböző módszereinek alkalmazása volt általános országszerte. A szovjet megszálló fegyveres erők védelme alatt szerveződő Kádár féle hatalom először tárgyalásokra, alkudozásokra, időhúzásra kényszerült. Ez időszak alatt szervezés alatt állt a régi-új hatalomhoz feltétlenül lojális rendőri- és honvéd karhatalom, mely december elejére került bevethető állapotba.

November 13-án a nógrádi iparmedence munkástanácsainak küldöttei a Salgótarjáni Acélárugyárban úgy döntöttek, hogy nem ismerik el a Mrázik János vezette Megyei Forradalmi Tanácsot. Ezután a Hadady Rudolf vezette acélgyári fegyveres csoport visszafoglalta a megyei tanácsot Kádár János helyi követőitől. (A megyei tanács épületének időleges közös használatáról aznap született egy megállapodás az acélárugyárban tartott tanácskozáson a két fél között, melynek eleme volt a kettős őrség. A tanácsépületnél őrséget adó alakulat azonban nem tudott a megállapodásról, és megriadva a megjelenő Hadady-féle csoporttól, elvonult.) November 14-én jelentek meg a szovjet csapatok a városban.

November 17-én ismét működni kezdett a november 6-án feloszlott Nógrád Megyei Nemzeti Bizottság. November 21-én megalakult a Nógrádi Szénbányászati Tröszt Központi Munkástanácsa. Ugyanezen a napon a megyei tanács épületében megalakult a megye üzemeinek, bányáinak, intézményeinek küldötteiből a megyei munkástanács. Elnöke Szabó Ervin géplakatos lett. A hónap második felében tehát megvalósult a forradalmi események koordinálására a munkástanácsok egysége. Hathatós fegyverük a munkabeszüntetés volt.

A berendezkedő régi-új hatalom közben saját embereivel töltötte fel a közigazgatást, illetve a rendvédelmi szerveket, mely ellen a forradalmi szervek folyamatosan tiltakoztak. A legtöbb konfliktus a karhatalomban (a köznyelv szerint: „pufajkások”) szolgálatot teljesítők miatt merült fel: tagjai részegeskedtek, inzultáltak járókelőket, lövöldöztek munkásszállító járművekre. A fenti kérdésekről is tárgyalt november 28-án a megyei munkástanács vezetése Cser Gyula kormánykiküldöttel, valamint Koltai Vilmos megyei karhatalmi parancsnokkal. November 30-án ülésezett a megyei munkástanács, melynek szünetében bányászok érkeztek, és közölték, hogy a tröszt munkástanács intézőbizottságának ülését a karhatalmisták fegyveresen oszlatták fel.

A felháborodás nyomán egy 8 pontból álló követelést állítottak össze, melyet el kívántak juttatni a kormánynak és a Nagy Budapesti Munkástanácsnak. A szovjet városparancsnok utasította a rendőrséget, hogy oszlassa fel a munkástanács gyűlését, amit az teljesített.

A megyei munkástanács küldöttsége másnap indult Budapestre, Pásztón a karhatalmisták letartóztatták őket, de Salgótarjánba szállításukkor a lakosság kiszabadította őket. Egy másik, még november 30-án elindult nem hivatalos küldöttség Budapesten egy kormánytisztviselővel tárgyalt, akinek átadtak egy négyponos követelést a kormánynak címezve. (A hivatalos, 8 pontos követelést a nagy sietségben otthon hagyták.) A követelés legfontosabb eleme az MSZMP megyei végrehajtó bizottságának és a karhatalomnak a megtisztítása volt. Közölte a küldöttség azt is (a november 30-i munkástanácsi ülés felhatalmazása nélkül), hogy ha legkésőbb december 3-ig nem ad a kormány megfelelő választ, általános sztrájk lesz a megyében.

December 1-én a karhatalom letartóztatta Mlinarik Istvánt, a Nógrád Megyei Nemzeti Bizottság elnökét, valamint a bizottság több vezető tagját. Kiszabadításuk érdekében 200 pedagógus tüntetett, melynek hatására szabadon engedték a vezetőket.

December 2-án a fővárosból visszatért nem hivatalos küldöttség beszámolt útjáról az ekkor az acélárugyárban székelő megyei munkástanács vezetőinek. A vezetés kifogásolta a sztrájjal való fenyegetést, mivel arra nem volt felhatalmazása a küldöttségnek. Végül abban maradtak, hogy ha másnap reggelig nem érkezik válasz a kormánytól, 48 órás ülősztrájkot tartanak Nógrád megyében. Válasz híján december 3-án megkezdődött az ülősztrájk.

Ugyanaznap érkezett Salgótarjánba Házi Sándor honvéd vezérőrnagy, Uszta Gyula, a Néphadsereg Katonai Tanácsa elnökének megbízásából, aki az MSZMP megyei első titkárával, Jakab Sándorral vette fel a kapcsolatot. Ezen a napon megjelent a megyei munkástanács tájékoztatója, melyben a korábbi követeléseken túl követelték a megyei MSZMP sorainak megtisztítását a kompromittált személyektől.

Az ülősztrájk után, december 5-én Nagybátonyban, majd aznap este Salgótarjánban tárgyaltak a megyei munkástanácsi vezetők a megyébe delegált termelési kormánybiztossal, Pothornik Józseffel, valamint szovjet tisztekkel a karhatalom megtisztításáról. A tárgyalások eredmény nélkül zárultak. Aznap megállapodás született arról, hogy a megyei munkástanács visszatérhet a megyei tanács épületébe.

December 6-án Koltai Vilmos ezredes, a megyei karhatalom parancsnoka a fővárosba utazott, hogy jelentést tegyen a salgótarjáni helyzetről. December 7-én a trösztí központi munkástanács közleményben felszólította a szénmedence dolgozóit, hogy másnap, 8-án vegyék fel a munkát.

A tüntetés

A december 8-i tüntetés közvetlen előzménye két letartóztatás volt. Házi Sándor vezérőrnagy parancsára egy karhatalmi alakulat sztrájkra buzdító röplapok terjesztésének vádjával Kisterenyén letartóztatta Gaál Lajos trösztí munkástanács tagot, valamint egy korábbi politikai elítéltet, Viczián Tibort, aki részt sem vett a forradalmi eseményekben. Utóbbi valószínűleg azért, mert nem találták a másik kijelölt személyt, Kelemen Károlyt, aki a Kisterenyei Szolgáltató Üzem munkástanácsának tagja volt. (Kelemen elrejtőzött, később külföldre távozott.) A karhatalmisták azonban valószínűleg mindenképp „produkálni” akarták a két személy letartóztatását. A két embert Salgótarjánba szállították és a BM főosztályon (megyei rendőrkapitányság) helyezték őrizetbe őket.

Az őrizetbe vételről már a kora reggeli órákban értesültek a munkástanács vezetői, bár az terjedt el, hogy mindkét személy a munkástanács tagja. Szadvári Béla, a tröszt munkástanács ötös bizottságának elnöke értesítette a tiribesi, kányási, és szorospataki bányauzemeket a letartóztatásról. A megyei munkástanács elnök, Szabó Ervin felhívta a kisterenyei bányauzemet. Szabó egy bizottság felállítását javasolta, akik Salgótarjánban személyesen győződtek volna meg a letartóztatás tényéről. A helyi bányászok azonban az azonnali kiszabadításra készültek: a szorospataki üzem egy csoportja már akkor úton volt, mikor Szabó még telefonon beszélt a kisterenyei üzemmel. A munkástanács elnöke motorbiciklin Nagybátonyból a másik legjelentősebb helyi üzembe, az acélárugyárba érkezett, de a gyári munkásokat sem tudta lebeszélni a tüntetésről.

A reggeli-délelőtti órákban Szabó István főkapitány és Ladvánszky Károly civil ruhásrendőrököt küldött ki a városba a helyzet szemmel követésére. Időközben a BM főosztályra érkezett Salupin alezredes, a város szovjet katonai parancsnoka, aki azt a parancsot kapta, hogy védje meg az épületet. Házi Sándor értesülve a felvonulás előkészületeiről, jelentést tett Uszta Gyulának, aki az események súlyosbodása esetén újbóli jelentést kért. Miután ez bekövetkezett, Uszta parancsára Házi beszélt Tömpe István belügyminiszter-helyetessel, aki felszólította Házit, hogy „...nem azért vannak ott, hogy meghátráljanak”.

Szovjet alakulatok megszállták a rendőrkapitányság épülete előtti területet, három harckocsi a főúton helyezkedett el. Mrázik János vezetésével 80-100 fős karhatalmi csoport őrizte a megyei tanács épületét, egy szakasz a tanácsépület előtt sorakozott fel, valamint lezárták a polgári iskola és a megyei tanács épülete közti főutat. A rendőrség épülete előtt húzódó kábelfektetés miatt ástott árokban – mintegy lövészárkokban – szovjet katonák helyezkedtek el. A lövészárkokban lévőket az épület két végénél álló harckocsi védte.

Jakab Sándor, az MSZMP megyei első titkára a megyei pártbizottságról a rendőrkapitányság épületébe 10 óra körül érkezett.

A tüntetők folyamatosan érkeztek reggel 9 órától a megyei rendőrkapitányság, illetve a megyei tanács előtti területre. Először a Kisterenyéről érkező 100-150 fős bányász csoport jelent meg, akik egy rendőrtiszt beszéde nyomán hajlandó lett volna távozni. Mikor a csoport elindult volna, megérkezett egy több száz fős, bányászokból és munkásokból álló tömeg, így maradtak a kisterenyieiek is. Dél előtt 11 órára, becslések szerint 3-4000 fős tömeg tüntetett a területen. A tömeget javarészt bányászok, üveggyári-, tűzhelygyári és bányagépgyári munkások, AKÖV dolgozók alkották, valamint megálló járókelők, érdeklődők - köztük diákok is. A tömeg elfoglalta a két középület előtti Rákóczi úti útszakaszt és járdát. A rendőrkapitányság előtti részen álltak sűrűbben, ritkábban a megyei tanács felé eső útszakaszon.

A felvonuló ezres nagyságrendű (visszaemlékezés szerint mintegy 3000 fős) acélgyári tömeg nem érkezett meg a területre a sortűz kezdetéig, „lekéste” a tüntetést. A városközpontban, nagyjából az Állami Áruháznál haladt a tömeg a Vásártér felé, mikor meghallották a lövéseket.

A rendőrkapitányság előtt tüntető tömeg követelte a letartóztatottak szabadon bocsátását, a szovjet csapatok kivonását, valamint hangoztatták, hogy nem ismerik el a Kádár-kormányt. Többen szidalmazták a kivezényelt karhatalmi alakulatot. A források szerint a rendőrkapitányság épületében lévő Házi, Ladvánszky és Salupin próbálkozott a tömeg leszerelésével, eredmény nélkül.

A felvonuló ezres nagyságrendű (visszaemlékezés szerint mintegy 3000 fős) acélgyári tömeg úton volt, de nem érkezett meg a területre a sortűz kezdetéig, „lekéste” a tüntetést. A városközpontban, nagyjából az Állami Áruháznál haladt a tömeg a Vásártér felé, mikor meghallották a lövéseket.

A sortűz és következményei

A rendkívül feszült helyzetben fél 12 körül a megyei tanács felől tüzeltek, ahol karhatalmisták álltak. Az első sortűz után az AKÖV garázmestere, Ferenczi István hirtelen ötlettől vezérelve egy nála lévő gyakorló hanggránátot dobott a megye tanács előtt felsorakozott karhatalmisták mögötti füves területre. Célja az volt, hogy a további lövöldözést megakadályozza, de cselekedete balul sült el: a robbanás mindkét oldalon csak a pánikot erősítette. A robbanás után a szovjet alakulatok és a rendőrkapitányság épületében tartózkodó fegyveresek is tüzelni kezdtek az ekkor már menekülő tömegre. A menekülők zömmel nyugati irányba futhattak az ekkoriban még részben felépült Vásártéri lakónegyed felé, illetve ott kereshettek fedezéket. A források szerint a karhatalmisták két tárat lőttek ki.

A megyei kórház igazgató főorvosának 1957. január 13-i jelentése szerint a sortűz után 135 halottat és sebesültet szállítottak a megyei kórházba (a korábbi bányatársulati kórház épületébe). Halottan hoztak be 27 személyt, műtétek közben és után további 19-en veszítették életüket. Halotti anyakönyvi adatok szerint tehát 46 halálos áldozatról tudunk, illetve ennyi sortűz következtében elhunyt személy nevét ismerjük. Fontos megemlíteni, hogy a városi közemlékezet 131 halálos áldozatot tart nyilván. A halottak számát tekintve egyébként a korabeli híradások, illetve későbbi, rendszerváltozás előtti kiadványok is eltérő adatokat közöltek. A rendszerváltozás kezdetétől azonban mindeddig további halálos áldozat neve nem merült fel. Jelenlegi ismereteink szerint tehát 33 férfi, 2 fiúgyermek, valamint 11 nő veszítette életét.

Az esemény egyoldalúságát mutatja, hogy egyetlen karhatalmista, rendőr, vagy szovjet katona sem szerepelt a halottak és sebesültek listáján. A december 13-14-én a Budapesti Rendőrkapitányság Technikai Alosztálya által végzett helyszíni és fegyverszakértői vizsgálata többek között megállapította, hogy „...a lövések a kapitányság elöl jöttek legnagyobb részben és a szemben lévő Rákóczi út 97. sz. épület felé irányultak”. A hatalmi propagandát, miszerint a tömegből is tüzeltek, cáfolta a vizsgálat: „...a megyei rendőrfőkapitányság épületének falát az események időszakában lövések nem érték”. A helyszíni vizsgálat 318 kilőtt különböző hüvelyt talált. A vizsgálat eredményeit természetesen titokban tartották.

A tragikus esemény után megkezdődött a halottak és sebesültek kórházba szállítása. A kórház egészségügyi személyzete alig győzte a sebesültek ellátását. Rádión keresztül mozgósították az egészségügyi szakszemélyzetet. Körzeti orvosok és ápolónők siettek a sebesültek segítségére.

Az esemény után Beda József azonnal tájékoztatta a budapesti brit nagykövetséget, illetve Steigerwald Ottót, aki a megyei munkástanács képviselőjeként a budapesti SZOT székházban tartózkodott a munkásküldöttek országos értekezletén. A sortűzről szóló hírt nem sokkal megtörténte után közölte a Szabad Európa Rádió.

A sortűz után a karhatalmi alakulat elvonult. A rendőrkapitányságon lévő Salupin parancsára a megyei pártbizottság rendőrségen lévő képviselői egy röplapot szerkesztettek, melyben meghamisítva az eseményeket, azt ellenforradalmi provokációnak minősítették. A szovjet katonai városparancsnokság és a megyei rendőrkapitány közös parancsa alapján a város területén kijárási tilalmat rendeltek el, valamint azonnali hatállyal feloszlatták a megyei munkástanácsot. A sortűz halálos áldozatait nem temethették el a hozzátartozók közösen, vagy csoportosan, tartva az esetleges újabb demonstrációtól.

A délutáni óráktól kezdetét vette a forradalomban aktív szerepet vállaló személyek letartóztatása. A következő napokban sor került teljesen törvénytelen leszámolásra is: december 13-án a két

acélgári gyári őrseg tagját, Hadady Rudolf parancsnokot és Hargitay Lajost megkínózták és meggyilkolták Hugyagon. Sokan a külföldi emigráció útját választották.

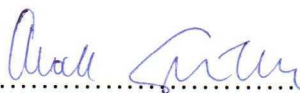
A tűzparancs kérdése nem tisztázott. Jelen pillanatban nem bizonyított, de valószínűsíthető, hogy volt konkrét felső parancs a salgótarjáni sortűzre. Marosán György sokat idézett december 8-án, reggel elhangzott fenyegetése a Rácz Sándor és Steigerwald Ottó vezette munkástanácsi küldöttség felé, miszerint „*innenről nem tárgyalunk, innenről lövünk*”, utal a felső pártvezetésben december első napjaiban megszületett döntésre. Ekkor döntöttek arról, hogy minden eszközzel felszámolják a kettős hatalmat. Mikor december 8-án az idézett mondat elhangzott, már bekövetkezett a december 6-i budapesti nyugati pályaudvari fegyverhasználat, valamint a december 7-i tatabányai sortűz. Érkezhetett tehát konkrét tűzparancs a fővárosból.

Születhetett helyi, politikai-karhatalmi döntés is az adott helyzetre reagálva, ami rímelve a belügyminiszter-helyettes Tömpe András erélyességet követelő, de nem konkrét és parancsszerű utasítására. („*Nem azért vannak ott, hogy meghátráljanak!*”) (Feltételezés, de az esetleges tűzparancs okai között szerepet játszhatott az is, hogy az acélgáriak ne csatlakozhassanak a tüntetőkhez – ha odaértek volna, azzal közel megduplázódik a tömeg.)

Nem zárható ki az sem - ismerve a feszült helyzetet -, hogy valamelyik karhatalmista egyszerűen nem tudta magát fegyelmezni. A korábbi hetekben is bebizonyosodott, hogy a „pufajkások” gyakran kezelhetetlenek voltak, szolgálat alatt is alkoholt fogyasztottak. Könnyen megtörténhetett, hogy valamelyik fegyveres nem tudta elviselni a tüntető tömeg nyomását, a feléje érkező szidalmakat, és tüzelni kezdett. Egy lövés pedig elindította a láncreakciót.

Az 1956 decemberében bekövetkezett sortűzek közül kirívóan a salgótarjáni követelte a legtöbb áldozatot. Az október 25-i budapesti Kossuth-téri, valamint az október 26-i mosonmagyaróvári mellett pedig a salgótarjáni volt a legvéresebb, legtöbb halálos áldozatot követelő sortűz a forradalom egész ideje alatt. A történészek és a közlemékezet szerint is fordulópontot jelez a december 8-i dátum: innen kezdve a Kádár-féle hatalom könyörtelen példát statuálva véglegesen felszámolta a forradalom megmaradt szervezetrendszerét, és megtörte annak tömegbázisát.

Salgótarján, 2016. szeptember 5.

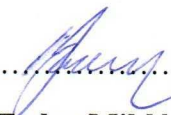
Shah Gabriella

igazgató

Dornyay Béla Múzeum

Salgótarján

Dr. Fodor Miklós Zoltán

történész, igazgatóhelyettes

Dornyay Béla Múzeum

Salgótarján

Irodalomjegyzék:

1956 Nógrád megyei kronológiája és személyi adattára. Szerkesztette: Á. Varga László. Salgótarján, 1996

Salgótarján történelmi kronológiája II. (1945-1977) Szerkesztette: Cs. Sebestyén Kálmán. Salgótarján, 2002

Á. Varga László – Pásztor Cecília: Az 1956-os forradalom Nógrád megyei okmánytára II/2. (1956. november 14. – 1957. január 16.). Salgótarján, 2002

Á. Varga László: Sortűz Salgótarjában. In: Rubicon 2010/09, valamint <http://nmlevel2-1956.blogspot.hu/2010/10/salgotarjan-tortenetenek-legtragikusabb.html>

Salgótarján, 1956. Dokumentumválogatás tanulók részére. A bevezetőt írta, a kötetet összeállította és szerkesztette: Cs. Sebestyén Kálmán. Salgótarján, 2002

Schiffer Pál – Dávid János – Geskó Sándor: Forradalom, sortűz, megtorlás. Budapest, 1990

Tyekvicska Árpád: „Gyorsan és kegyetlenül le kell számolni velük” Parancs az 1956-os sortűzekre? <http://www.nogradarchiv.hu/data/files/206414744.pdf>

Szvirček Ferenc: Nógrádi bányászok és bányák az 1956-os forradalomban. In: Bányászok és bányászvárosok forradalma, 1956. Tanulmányok az 1956-os forradalom és szabadságharc 50. évfordulója tiszteletére. Szerk: Bircher Erzsébet és Schuller Balázs. Sopron, 2006

Kiss András János: A salgótarjáni acélgyár története 1956-ban. Salgótarján, 2012

Szokács László: 1956 Salgótarján véres decembere. Salgótarján, 2001

A salgótarjáni December 8. tér történelmi emlékhellyé nyilvánításának kezdeményezéséhez benyújtandó szakmai indoklás fotódokumentációs 1. melléklete

I. Korabeli felvételek az 1956. december 8-ai salgótarjáni sortűzzel kapcsolatos helyszínekről

Forrás: a Dornyay Béla Múzeum történelmi dokumentációs gyűjteménye

1. Az épülőben levő salgótarjáni Vásártér az 1950-es évek közepén

2. A salgótarjáni Vásártér az 1950-es évek közepén

3. A salgótarjáni megyei tanács épülete az 1950-es években

4. A salgótarjáni megyei tanács épülete az 1950-es években

5. A salgótarjáni megyei kórház épülete 1960 körül

6. Az Államvédelmi Hatóság (ÁVH) Liget utcai központi épülete Salgótarjában

**II. Részlet a salgótarjáni Szabadság téri (ma Erzsébet tér) szovjet emlékmű
1956. október 27-i ledöntéséről készített fotósorozatból**

Forrás: a Dornyay Béla Múzeum, történeti dokumentációs gyűjtemény

1.

2.

3.

4.

5.

6.

Az 1956-os forradalom és szabadságharc salgótarjáni emlékhelyei

III. A történelmi emlékhellyé nyilvánításról szóló indítványban szereplő salgótarjáni December 8. tér emlékművei

Forrás: Salgótarján Megyei Jogú Város Polgármesteri Hivatala, fotódokumentációs gyűjtemény

1. Az „1956. december 8. emlékpark” névtáblája

Az emlékmű elhelyezkedése: **Salgótarján, December 8-a tér** (helyrajzi száma: 3920)

Az emlékmű felállításának éve: **2000.**

Az emlékmű alkotójának neve: **Varga István**

Az emlékmű felirata:

1956. december 8. emlékpark.

Az emlékpark az 1956. december 8-ai salgótarjáni sortűz áldozatainak emlékét őrzi.

Kérjük a parkot látogatókat, hogy az emlékparkot, mint kegyeleti emlékhelyet szíveskedjenek méltóságában megőrizni, és a benne elhelyezett emlékjeleket tiszteletben tartani.

Salgótarján Megyei Jogú Város Önkormányzata és a POFOSZ Nógrád Megyei Szervezete

2000. december 8.

Az emlékmű rövid szöveges leírása: Az 1956. december 8. emlékpark Rákóczi úti bejáratánál mészkő alapon elhelyezett fekete gránit emléktábla.

2. Az 1956. december 8-ai áldozatok emléktáblája

Az emlékmű elhelyezkedése: **Salgótarján, December 8-a tér** (helyrajzi száma: 3920)

Az emlékmű felállításának éve: **1996.**

Az emlékmű alkotójának neve: **Varga István**

Az emlékmű központi felirata: **1956. december 8-ai salgótarjáni sortűz áldozatai.**

Levéltári adatok alapján.

46 áldozat nevének felsorolása

**Az áldozatok emlékére állította Salgótarján Megyei Jogú Város Önkormányzata
1996-ban**

Az emlékmű rövid szöveges leírása: Az 1956. december 8. emlékparkban mészkő alapon elhelyezett fekete gránit emléktábla.

3. Az 1956. december 8-ai áldozatok emlékműve

Az emlékmű elhelyezkedése: **Salgótarján, December 8-a tér** (helyrajzi száma: 3920)

Az emlékmű felállításának éve: **1992.**

Az emlékmű alkotójának neve: **Szabó Tamás**

Az emlékmű felirata: **1956. december 8. Ártatlanul meggyilkoltak emlékére** (*fekvő táblán*)

Az emlékmű rövid szöveges leírása: Az 1956. december 8. emlékpark központi részén bronz férfialakkal szemben egy rusztikus andezit oszlop. Az emlékmű mellett 3 zászlórúd.

3/1. Koszorúzási ünnepség a salgótarjáni December 8-a téren

IV. Az 1956-os forradalom és szabadságharc további salgótarjáni emlékhelyei

4-5. „A népakarat fája”

Az emlékmű elhelyezkedése: **Salgótarján, Rákóczi út 36.** (helyrajzi száma: 4119)

Az emlékmű felállításának éve: **1994.**

Az emlékmű alkotójának neve: **Asszonyi Tamás**

Az emlékmű felirata: **1956-ban ebben az épületben alakult meg a Nógrád Megyei Nemzeti Bizottság és a Nógrád Megyei Munkástanács. Dicsőség a forradalom hőseinek.**

Az emlékmű rövid szöveges leírása: A Nógrád Megyei Önkormányzat épületén található kb. 1 m X 1,2 m bronz relief. Az emlékmű felirata bronzszalagon található. Alatta fekete márvány emléktábla az 1956-os forradalom és szabadságharc ismert és ismeretlen Nógrád megyei mártírjai emlékére.

6-7. Emléktábla az 1956-os forradalom és szabadságharc ismert és ismeretlen Nógrád megyei mártírjai emlékére

Az emléktábla elhelyezkedése: **Salgótarján, Rákóczi út 36.** (helyrajzi száma: 4119)

Az emléktábla felállításának éve: **1998.**

Az emléktábla alkotójának neve: **nem ismert**

Az emléktábla felirata:

Az 1956-os forradalom és szabadságharc ismert és ismeretlen Nógrád megyei mártírjai emlékére

Alapi László, Geczko István, Hadady Rudolf, Hargitai Lajos, Pálinkás Antal honvéd őrnagy

Állította:

POFOSZ Nógrád Megyei Szervezete

Nógrád Megye Önkormányzata

Salgótarján Megyei Jogú Város Önkormányzata

1998

Az emléktábla rövid szöveges leírása: A Nógrád Megyei Önkormányzat épületén található fekete márvány emléktábla az 1956-os forradalom és szabadságharc ismert és ismeretlen Nógrád megyei mártírjai emlékére. Felette Asszonyi Tamás „A népakarat fája” című bronz reliefje található.

Magyar Politikai Foglyok Szövetsége (POFOSZ)

Verband Ungarischer Politischer Gefangener

A Kommunizmus Üldözötteinek Nemzetközi Szövetségének Tagszervezete (Inter-Asso)

Mitgliedsorganisation des Internationalen Verbandes der Verfolgten des Kommunismus

1051 Budapest Nádor u. 36. IV. em.

E-mail: pofoszpofosz@gmail.com

Tel: 06-1-311-6743

Web: www.pofosz.hu

Nemzeti Emlékhely és Kegyeleti Bizottság részére

Tisztelt Elnök Úr!

Tisztelt Bizottság!

A Politikai Foglyok Országos Szövetsége Nógrád megyei szervezete kezdeményezte Salgótarján város December 8. tér, történelmi emlékhellyé nyilvánítását.

A tér az internacionalista terror kiemelkedő helyszíne. A forradalmi harcok időszakában sortűzek dördültek. 1956. október 25-én Budapest, Kossuth téren, 26-án Mosonmagyaróváron és Miskolcon is. 1956 decemberében már nincs fegyveres ellenállás Magyarországon. December 8-án kitervelt bosszúállás helyszíne a salgótarjáni tér.

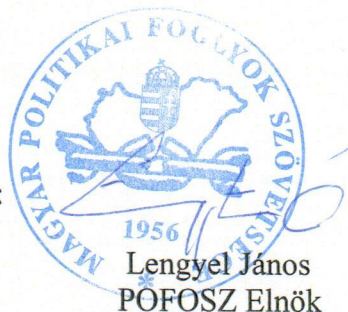
Salgótarján fel nem ismert szimbólum. A megtorlás szimbóluma, mint Franciaországban Oradour.

A tér történelmi emlékhellyé nyilvánításával méltó módon emlékeznénk a 131 áldozat halálára.

Kérem, támogassák e véráztatta tér történelmi emlékhellyé nyilvánítását.

Budapest, 2016. június 30.

Tisztelettel:

Lengyel János
POFOSZ Elnök